

POP SÜRREALİZMDE BİR DUYGU İFADE ARACI OLARAK BÜYÜK GÖZ

THE BIG EYE AS A MEANS OF EXPRESSING EMOTION IN POP SURREALISM

Eda Uzun*

Öz

Sanat tarihinde göz, yalnızca görme organı olmanın ötesinde duyguların, düşüncelerin ve içsel dünyaların güçlü bir taşıyıcısı olarak önemli bir yer edinmiştir. Bu çalışmada, özellikle Pop Sürrealizm sanat hareketi içerisinde büyük göz imgesinin duygusal anlatım aracı olarak nasıl konumlandığı incelenmiştir. Gözün sanat eserlerinde izleyiciyle kurduğu etkileşim, tarihsel süreçte farklı estetik ve düşünsel yaklaşımlarla yeniden şekillenmiş; modern ve çağdaş sanatta çok katmanlı anlamlar kazanmıştır. 20. yüzyılda yaygınlaşan büyük göz figürü, Pop Sürrealizm içinde karakterlerin ruhsal derinliklerini vurgulayan sembolik bir anlatı unsuru hâline gelmiştir. Bu figüratif dil, Mark Ryden, Camille Rose Garcia, Audrey Kawasaki, Victor Castillo ve Yoshitomo Nara gibi birçok sanatçı tarafından farklı biçimlerde yorumlanmış; göz, kimi zaman masumiyetin, kimi zaman rahatsız edici bir tekinsizliğin, kimi zaman da nostaljinin aracı olarak kullanılmıştır. Çalışma, Pop Sürrealist sanatçılar arasında yaygın olan büyük göz kullanımının sadece biçimsel bir tercih olmadığını; aksine duygusal yoğunluk, psikolojik derinlik ve izleyiciyle kurulan estetik bağ açısından anlamlı bir tercih olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Pop Sürrealizm, Lowbrow Sanat, Büyük göz, Sanatta göz imgesi

Abstract

In art history, the eye has secured an important place as a powerful conveyor of emotions, thoughts, and inner worlds, beyond its role as an organ of sight. This study examines how the image of the big eye is positioned as an emotional expression tool, particularly within the Pop Surrealism art movement. The interaction between the eye and the viewer in works of art has been reshaped by different aesthetic and intellectual approaches throughout history, gaining multi-layered meanings in modern and contemporary art. The big eye figure, which became widespread in the 20th century has become a symbolic narrative element emphasizing the spiritual depth of characters within Pop Surrealism. This figurative language has been interpreted in different ways by many artists such as Mark Ryden, Camille Rose Garcia, Audrey Kawasaki, Victor Castillo, and Yoshitomo Nara; the eye has been used as a vehicle for innocence, disturbing eeriness, and nostalgia. The study reveals that the widespread use of big eyes among Pop Surrealist artists is not merely a formal choice, but rather a meaningful choice in terms of emotional intensity, psychological depth, and the aesthetic connection established with the viewer.

Keywords: Pop Surrealism, Lowbrow Art, Big eyes, The image of the eye in art

DOI: 10.5281/zenodo.17169649

Geliş Tarihi / Received
08.08.2025

Kabul Tarihi / Accepted
10.09.2025

Yayın Tarihi / Publication Date
27.09.2025

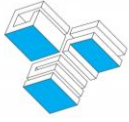
Sorumlu Yazar/Corresponding author
E-mail:
edauzun@hotmail.com

Cite this article: Uzun, E. (2025). Pop Sürrealizmde Bir Duygu İfade Aracı Olarak Büyük Göz, *D-Sanat*, Cilt:1, Sayı: 10, s.508-522

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

* Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, edauzun@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-0767-9154

Giriş

Sanat, sanatçının düşüncelerini, ifadelerini ve duygularını aktarabildiği güçlü bir araçken; insan iletişiminde ise duyguların en etkili biçimde iletildiği organlardan biri olan gözler olmuştur. Sanat eserlerinde de yer alan figürlerin duygu aktarımında göz yine aynı işlevi üstlenmiştir.

Portre sanatında göz, duyguların en güçlü yansıtıcılarından biri olarak öne çıkar. Mutlulukta göz çevresindeki kırışıklıklar, korkuda büyüyen göz bebekleri ve şaşkınlıkta yükselen göz kapakları gibi ifadeler, duyguların göz aracılığıyla nasıl dışa aktarıldığını göstermektedir. Gözler yalnızca bir bakış yönü değil, aynı zamanda içsel ruh halinin dışavurumudur. Bu nedenle göz, portrede izleyiciyle en doğrudan ve etkileyici bağ kuran unsurlardan biridir. Geleneksel portrelerde göz ifadesi duygunun temel taşıyıcısı iken, Modern Sanat'ta biçimsel deformasyonlar ve renklerle yapılan duygusal aktarımda dahi, gözün konumu ve biçimi hâlâ önemli bir anlam katmanı oluşturmaktadır. Göz, ister gerçekçi bir detay ister soyut bir simge olarak kullanılsın, portredeki duygusal anlatımın merkezinde yer almaya devam etmektedir (Yücel, 2024, s.159).

Sanat tarihinde göz ve göz simgesi farklı dönemlerde ve kültürlerde farklı anlamlar taşımıştır. Resim sanatında ise belki de en tartışmalı göz temsiliyi yaratan sanatçılardan biri olan Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa eseridir (Zavagno vd., 2022). Fakat göz imgesinin sembolik anlamı 17. yüzyılın sonlarından itibaren giderek unutulmuştur. Akılcılığın ve Aydınlanma çağının hâkim olduğu bu dönemde, gözün ruhu temsil eden içsel anlamı hoş karşılanmamış, hatta bastırılmıştır. Bu anlayış doğrultusunda Neo-Klasisizm, insan doğasının sorunlarını ölçülülük, akıl ve ahlaki disiplinle ifade etmeye yönelmiş; Rokoko ise insan bedenini özellikle kadın figürü üzerinden estetik bir nesneye indirgemıştır. Bu dönemlerin sanat anlayışı, gözün içsel gücünü kavrayamamış, psikolojik derinliği göz ardı etmiş ve kendini anlama çabasından uzak durmuştur (Fingesten, 1959, s. 30).

Modern sanat, gözü yeniden ruhun bir sembolü olarak ele almış ve sanatın merkezine taşımıştır. 20. yüzyılda ise Ekspresyonizm, göz temasını tekrar güçlü bir sembol olarak benimsemiştir. Bu akımda göz, sanatçının mistik ve içsel eğilimlerini ifade etmesinde merkezi bir rol oynamıştır. James Ensor, Pablo Picasso, Emil Nolde ve Paul Klee gibi sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılan ilkel maskeler, bireyin iç dünyasını yansıtan birer "alter-ego" sembolü hâline gelmiştir. Bu maskeler izleyicide hem şok edici hem de alaycı bir etki yaratırken, aynı zamanda yüzeydeki sırtışların ve boş gözlerin ardında daha derin, daha gerçek bir varoluşun gizlendiğini ima etmektedir. Vincent Van Gogh, Edvard Munch, Ernst Kirchner, Oskar Kokoschka gibi sanatçılar da göz temasını özellikle vurgulamış, eserlerinde arayan, sabit bakan, yoğun ve sorgulayıcı göz figürlerine yer vermiştir. Bu figürler, sanatçının kişisel trajedisıyla bütünleşmiş bir şekilde, düşmanca bir evrende anlam arayışını dışa vuran güçlü semboller olarak yorumlanabilir. Göz, burada yalnızca bir fiziksel organ değil, aynı zamanda insanın varoluşsal boşlukla kurduğu ilişkinin görsel temsili hâline gelmiştir. (Fingesten, 1959, s. 30).

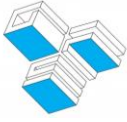
Modernizmin çeşitli plastik çözümlerinde gözün yapısı ve görme eylemi irdelenmiş, felsefe ve ontoloji bağlamında temel kaygı olmaya başlamıştır. Göz, algının başladığı nokta olmakla beraber ifadenin dairesel verilerinin iletisel gücünü ortaya koyan bilimsel bir veri ve sanatta bu gücü temsil eden bir konu olarak da değer kazanmaya başlamış, birçok sanatçı tarafından bir konu olarak ele alınmıştır (Erim ve Coşkun Onan, 2021, s.963). 20. Yüzyılın önemli sanatçılarından biri olan ve kendine has tasvir ettiği figürleriyle bilinen Amedeo Modigliani'nin figürlerinde ise göz çoğu zaman lekese bir tasvir ile ifade edilmektedir (Üregil, 2024, s. 89-90).

Yine René Magritte tarafından resmedilen "The False Mirror" (1928) adlı eserde göz imgesinde irisin içerisine yerleştirilen gökyüzü ile gerçeklik, bilinç ve algının doğası sorgulanmıştır. Diğer önemli sürrealist bir ressam olan Salvador Dali tarafından resmedilen "The Eye" (1945) adlı eserde bir rüya derinliğinde bir boşlukta asılı duran bir göz imgesi bulunmaktadır. Heykeltıraş Louise Bourgeois, "Eye Benches" (1996–97) adlı serilerinde göz imgesini açık hava heykellerine dönüştürmüştür. Modern sanat dönemi döneminde göz imgesi bakma eyleminin yanı sıra algı, bilinç, kimlik, gözetleme ve ruhsal derinlik gibi fikirlerin bir temsili olarak sıklıkla sanat eserinin merkezinde konumlandırılmıştır.

Göz imgesi çağdaş dönem sanatçıları tarafından da sıklıkla kullanılmıştır. Bir yeni medya sanatçısı olan ve hareketli göz enstalasyonları ile öne çıkan Tony Oursler, "Obscura" (2014) adlı eserinde göz imgelerini farklı boyutlardaki kürelere yerleştirmiştir. Obsesif nokta desenleriyle ön plana çıkan Yayoi Kusama ise "Both Eyes" (2005) adlı eserinde iki büyük göz imgesini kendi anlayışıyla motifleştirerek yorumlamıştır. Takashi Murakami ise kendi yarattığı "Superflat" sanat hareketi içerisinde büyük göz imgesini sıklıkla kullanmıştır. Sanatçı "Jellyfish Eyes" adlı seride göz imgesini basit bir anlatımla deniz anasına benzetmiştir. ABD'li Pop Sürrealist sanatçı Mark Ryden'in eserlerinde ise büyük ve anlamlı gözler her zaman ön plandadır. Birçok eserinde olduğu gibi "Surrealist Eye" (2022) eserinde de sanatçının göz imgesini özellikle kullandığı görülmektedir.

Tüm bu sanatçılar arasında hüznü ve büyük gözlü figürleriyle bilinen Margaret Keane önemli yer tutmaktadır. Sanatçı, eserlerinde büyük göz imgesini kendi imzası haline getirmiş ve bu imgeyi kitlelerle buluşturarak sanatsal olarak merkezine alan tanınmış ilk sanatçı olmuştur. Keane'nin sanatı sanat camiası tarafından başlangıçta bayağı sanat (kitsch) olarak değerlendirilse de sonraki zamanlarda halk tarafından benimsenmiş ve popüler hale gelmiştir. Keane, gözlere duygusal ifadeler yükleyerek izleyeni figürlerin iç dünyasına çağırmaktadır. Eserleri arasında ön plana çıkan "The Stray" (1962) sanatçının bütünsel tarzını yansıtmaktadır. Kompozisyonun ortasına yerleştirdiği küçük bir çocuk figürünün ve elinde tuttuğu kedisinin bile sahip olduğu anormal derecedeki büyük gözler sanat tarihinde bir dönüşüme neden olmuştur.

Bu örneklerin dışında daha birçok sanatçının gözü duygu aktarımı için önemli bir araç olarak gördüğü ve sanatsal ifadenin aktarımında güçlü bir unsur olarak kullandığı görülmektedir. Abartılı anlatımı ile bilinen pop sürrealizm sanat hareketi içerisinde göz imgesin önemli bir anlatım unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserlerde izleyici ve figür arasındaki duygu aktarımını

derinleştirmek için büyük gözlere özellikle tercih edilmektedir. Yalnızca estetik bir öge olmanın dışına çıkan büyük gözler izleyiciye duygusal bir bağ kurmaktadır.

Sanat, sanatçının düşünce, ifade ve duygularını yansıtmalarının güçlü bir aracı olan gözlerin pop sürrealizmdeki dönüşümü sanat tarihi içerisinde dikkat çekmektedir. Bu bağlamda pop sürrealizmde bir duygu aracı olan gözlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla öncelikle pop sürrealizm kavramına bakılarak daha sonra büyük gözün tasvirinin nasıl ortaya çıktığı araştırarak bu yönde üreten sanatçı örneklerine yer verilmiştir. Sanatçılar farklı coğrafya, farklı ifade biçimi ve duygu aktarımı çeşitliliğine göre seçilmiş ve incelenmiştir. Nitel araştırma modeli doğrultusunda yürütülen bu çalışmada, yazılı ve elektronik kaynaklardan yararlanılmış; elde edilen eserler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

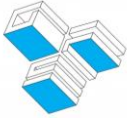
1. Pop Sürealizm (Lowbrow Sanat) Sanat Hareketi

Pop Sürealizm (Lowbrow Sanat), 1950'ler sonrası Los Angeles merkezli olarak ortaya çıkan bir sanat hareketidir (Uzun ve Uzun, 2023, s. 747). Bu akım; Hot Rod (Kustom Kulture), Punk, sörf ve kaykay kültürü, tiki kültürü, yeraltı çizgi romanları, karikatür, grafiti, anime, psychedelic sanat, manga, Japon oyuncakları, retro grafikler, düşük bütçeli korku filmleri, 1960'ların televizyon dizileri ve ucuz romanlar gibi birçok alt kültürel kaynaktan beslenmektedir (Lowey ve Prince, 2014, s. 190; Jordan, 2005, s. 12).

Pop Sürealizm, popüler kültür öğelerini mizahi ve gerçeküstü bir anlayışla ele almaktadır. Sanatçılar; tarihten, reklamlardan veya filmlerden popüler karakterleri, fizik kurallarını alt üst eden tuhaf ve eğlenceli sahnelerle taşımaktadır. Bu eserlerde, popüler görsellerle dolu bilinçaltı manzaralar ya da rüya sahnelerine benzer ortamlar yaratılmaktadır (Uzun ve Atılğan, 2022, s. 501). Sanat hareketi, anlatımcı ve figüratif yapıyla dikkat çekmektedir. Genellikle grotesk figürler, popüler kültür referansları, alaycı bir dil ve anime estetiği taşıyan karakterler öne çıkmaktadır. Yüksek teknik beceriyle üretilmiş gerçekçi ortamlar, anlatımı güçlendirmek için araç olarak kullanılmaktadır (Uzun, 2023, s. 1).

Her ne kadar bu akımda ağırlıklı olarak resim ve illüstrasyon tercih edilse de, gelişimiyle birlikte vinil oyuncaklar, heykeller, mekâna özgü yerleştirmeler ve seramik eserler gibi farklı biçimlere de evrilmiştir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Amerika'da başlayıp kısa sürede Avrupa ve Uzak Doğu'ya yayılan bu akım; karakter tasarımı, üç boyutlu sanat çalışmaları, basılı tasarım ürünleri ve reklam filmleri gibi yaratıcı alanlarda da etkili olmuştur (Varol Ergen, 2015, s. 176).

Günümüzde pop sürrealizm, herhangi bir yaratıcı kural tarafından kısıtlanmayan, kendi benzersiz sanat anlayışına dönüşmüştür. Pop sürrealizm, Lowbrow temellerinden aldığı anlatım özellikleri ve çoğu içeriğe sadık kalmış zamanla Lowbrow'un kaba ve ham halini geride bırakmıştır. Sanatçılara bireysel duyularıyla daha rafine işler peşinde koşma imkanı tanımaktadır. Hakim güzel sanat gelenekleri yerine, her türde popüler kültür öğesinin sürrealist bir dünyada sunulmasına da imkan tanımaktadır. Pop sürrealizmde yüksek teknik beceriyle yaratılan gerçekçi ortam, anlatımı güçlendirmek için kullanılan bir araca dönüşmüştür. Temsili (Sembolik) ve dolaysız anlatım Pop

Sürrealizm için ana özellik haline gelmiştir. Sonuç olarak pop sürrealizm’le yüksek ve alçak sanat arasındaki çizgi bulanıklaşmış ve yepyeni bir anlatım tekniği ve görsel dünya yaratılmıştır (Uzun, 2023, s. 58).

Ancak bu yönelimi nedeniyle pop sürrealizm ve lowbrow, bazı sanat eleştirmenleri tarafından karikatür, illüstrasyon ya da dövme gibi alt disiplinlerden türediği gerekçesiyle geleneksel güzel sanatlar içinde meşru bir sanat akımı olarak kabul edilmemiştir (Cançat, 2020, s. 210). Buna rağmen, bu sanat anlayışı yüksek kültür mitlerini sorgulaması, dönemin sanat anlayışına alternatif sunması ve mizahi, alaycı, neşeli yaklaşımıyla çağdaş sanatta önemli bir yer edinmiştir.

2. Pop Sürrealizm’de Büyük Göz İmgesi- Tasviri

Pop Sürrealizmin içinde yansıtılan figürlerdeki abartı ve deformasyon bu hareketin belirgin özelliklerinden olduğu bilinmektedir. Figürlerde sıklıkla tercih edilen “büyük göz” imgesi ve illüstratif özellikler dikkatini çekmez. Bu ifade biçimleri duygusal yoğunluğu aktarma ve karakterin iç dünyasını vurgulamakta önemli rol oynamaktadır.

Sıklıkla tercih edilen bu eğilimin özellikle ilk oluşumları sanatçı Margaret Keane’nin eserlerinde görülmektedir. “Sanatçının resmettiği tüm figürler büyük ve anlamlı gözlere sahiptir.” (Fernandes, 2020, s. 44) 20. yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri sanat sahnesinin popüler isimlerinden biri olan Keane, sanat dünyasına büyük göz imgesini kazandıran sanatçı olmuştur. Eserleri birçok sanatçıya ilham olmuş ve özellikle Amerika Batı Kıyısı sanatçıları tarafından benimsenmiştir. Popüler kültürün özellikle tema olarak işlendiği bu bölgede sanatçılar güzel sanatlar ana akımından bağımsız olarak hareket edebilmiş ve kendilerini pop sürrealist sanat hareketi içerisinde ifade edebilmişlerdir. Bu sanatçılar arasında pop sürrealizmin vaftiz babası olarak bilinen sanatçı Mark Ryden önemli yer tutmaktadır.

Mattei’ye göre (2025), Mark Ryden, klasik resim tekniklerini popüler kültürün tuhaf ve yer yer rahatsız edici ikonografisiyle birleştirerek Pop Sürrealizm akımının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1963 yılında Oregon’da doğan ve Güney Kaliforniya’da yetişen sanatçı, özellikle çığ et, maneviyat, çocukluk, tüketim kültürü ve grotesk unsurları içeren kompozisyonlarında, büyük gözlü çocuk figürleri ve masalsı sahneler aracılığıyla nostaljik ve tedirgin edici bir atmosfer yaratmaktadır. 1998’deki “The Meat Show” adlı ilk solo sergisiyle büyük ilgi uyandıran Ryden, kitsch ile kutsalı bir araya getirerek estetik güzellik ile tuhafılık arasında ince bir denge kurmayı başarmıştır. Sanatçının eserleri, teknik hassasiyeti ve zengin sembolik içeriğiyle yalnızca popüler kültürle değil, aynı zamanda yüksek sanatla da güçlü bir bağ kurmakta; dünya genelinde müzelerde sergilenmekte ve akademik çevrelerce de dikkatle incelenmektedir.

Görsel 1. Mark Ryden, *Afrodite Katy*, Tuval üzerine yağlı boya ve oyma ahşap çerçeve, 2014

Mark Ryden'in eserlerinde tüm figürlerin büyük ve anlamlı gözlere sahip olduğu görülmektedir. Anatomik olarak abartılı olan bu gözler izleyiciyle kolayca bağlantı kurabilmektedir. Ayrıca gözlerin büyümesiyle masumiyet ve bebeksi görünüm artmaktadır fakat bu figürler bebek ya da çocuk değildir. Bu karşıtlık sanatçının eserlerinde işlediği temalarla da birleşerek büyük gözleri olan ve tedirgin edici yetişkinleri yaratmaktadır. Bu durum izleyiciyi bir taraftan tedirgin ederken bir taraftan da kendine hayran bırakmaktadır.

Freud'un ortaya attığı "tekinsizlik" kavramı (unheimlich) bu tür karşıtlıkları anlaşılır kılmaktadır. Tınaz (2024), tekinsizliği bastırılmış olanın beklenmedik biçimde geri dönmesiyle ortaya çıkan huzursuzluk ve ürperti duygusu olarak tanımlamaktadır (s.1). Freud'a göre (2012) tekinsizlik aslında yeni ya da yabancı bir şey değildir; bilinçdışında bastırılmış, çoktan tanıdık olanın geri dönmesidir (s.22). Bu tekinsizliğin hissedildiği Ryden'in "Afrodite Katy" adlı eserinde (Görsel 1) figürün hem bir oyuncak bebek gibi cansız hem de teknik olarak gerçekçi resimlenmesi izleyicide belirsizlik ve tekinsizlik hissi yaratmaktadır. Mitoloji ve popüler kültür karakteri olan Katy Perry'yi kendi tarzında sembolik derinlik içerisinde ve ustalıkla resmetmiştir. Eserdeki teknik detaylar ve gerçekçilik sayesinde izleyici kendisini eserin içerisinde bulmaktadır. Masum figür izleyiciyi gözlemleyen konumunda ve rahatsız edicidir. Figürde ön plana çıkan büyük gözler ise hem estetik hem de psikolojik olarak işlev görmektedir.

Pop Sürealist hareketin önemli temsilcilerinden olan ve eserlerinde büyük göz imgesini kullanan bir diğer sanatçı ise Camille Rose Garcia'dır. Garcia'nın eserleri, kapitalist ütopyaların çöküşüne yönelik eleştirel bir bakış sunmakta, katmanlı ve parçalı anlatı yapılarıyla dikkat çeken Postmodern

bir estetik taşımaktadır. Çorak topraklarda geçen karanlık peri masallarını andıran bu resimler, William Burroughs'un deneysel edebiyatı, sürrealist sinema estetiği ve erken dönem Disney ile Fleischer Stüdyoları'na ait animasyonlardan beslenmektedir. Sanatçı, nostaljik popüler kültür referanslarını günümüz toplumuna yönelik hicivsel bir dille yeniden yorumlayarak izleyiciyi hem geçmişin büyülu imgeleriyle hem de bugünün karamsar gerçeklikleriyle yüzleştirmektedir (Camillerosegarcia, t.y.; De La Cruz, 2010, s.4).

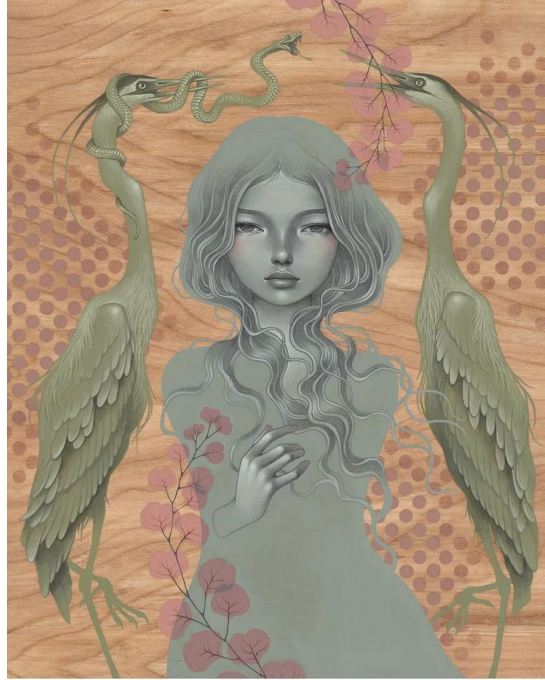

Görsel 2. Camille Rose Garcia, *Merkür'ün şarkısı*, 25x25 cm

Garcia'nın eserlerinde gözler yine anormal derecede büyük fakat gerçekçi ya da ayrıntılı değildir. Sanatçı lekesel mürekkep tarzında nostaljik bir çizgi stili kullanmaktadır. Kullandığı karanlık ve çarpıcı renk karşıtlığı sanatçıyı diğerlerinden ayırmaktadır. Genellikle garip ve ürkütücü figürlerinde göz bebeği yerine farklı form ve şekiller kullanmayı tercih etmektedir. Eserlerinde deforme edilmiş gözlere sahip figürleri ön plana çıkmaktadır. Sanatçı, "Merkür'ün Şarkısı" adlı eserinde (Görsel 2) gözleri ön plana aldığı görülmektedir. Gözler hem masum diğer taraftan da rahatsız edicidir. Karanlık bir masalsi atmosferin izlendiği bu eserinde sanatçı duygu aktarımını bu şekilde izleyiciye yansıtabilmiştir.

Pop sürrealist hareket içerisinde yerini almış diğer bir başarılı sanatçı ise Japon kökenli Audrey Kawasaki'dir. Kawasaki'nin sanatsal üretimlerinde, masumiyet ile erotizm gibi karşıt temalar bir arada işlenmektedir. Art Nouveau'nun zarif çizgisel diliyle Japon manga estetiğini birleştiren bu özgün yaklaşım, doğu ve batı sanat gelenekleri arasında yaratıcı bir sentez sunmaktadır. Kawasaki'nin kadın figürleri; doğrudan ve çoğu zaman baştan çıkarıcı göz teması, narin beden dili ve hayaleti andıran biçimleriyle hem melankolik bir atmosfer yaratır hem de izleyicide özlem

duygusunu uyandıran bir aura üretmektedir (Kawasaki, t.y.). Bu anlamda Kawasaki'nin çoğu eserinde bir masumiyet ve erotizm çatışması görülmektedir.

Görsel 3. Audrey Kawasaki, *She Will*, Ahşap pano üzerine akrilik ve grafit, 2018

Kawasaki eserlerinde genel olarak ahşap panelin doğal dokusunu kullanmaktadır. Genel olarak pastel tonlar kullanan sanatçı, panel üzerinde bazı alanları boş bırakmasıyla ortaya çıkardığı iki boyutlu grafiksel tarz ile farklılaşmaktadır. Sanatçının figürlerinde orantısız ölçekte ve stilize edilerek ortaya çıkartılmış gözler her zaman ön plandadır. Diğer taraftan kompozisyona dahil olan diğer figürlerin göz boyutlarında bir farklılık yoktur. Böylece odak noktanın ana figür olarak kalmasının hedeflendiği düşünülmektedir.

Berger (1973) gördükten kısa bir süre sonra gören kişinin de görülebileceğini ve görülen kişinin gözünün gören kişinin gözüyle birleşerek görünür dünyanın bir parçası olduğunu ifade etmektedir (9). Kawasaki'nin "She Will" adlı eserindeki figürün izleyiciye bakması, izleyicinin de figüre bakmasıyla Berger'in gören kişinin görülebileceği düşüncesi pekişmektedir. Figürün sahip olduğu etkileyici gözleri izleyicinin bakışını eserle duygusal olarak ilişkilendiren bir odak noktası oluşturmaktadır.

Latin Amerikalı sanatçı Victor Castillo, pop sürrealist sanatçılar arasında önemli bir yere sahiptir. Sanatsal üretiminde, insan doğasının karanlık yanlarını sorgulayan cesur ve eleştirel bir yaklaşım benimsemektedir. Çalışmalarında "hollow eyed" yani boş bakışlı çocuk figürleri aracılığıyla açgözlülük, komplo ve güç şiddetine dair simgesel anlatılar kurmaktadır. Barok aydınlatmaları ve klasik peyzaj öğeleriyle estetik bir derinlik oluştururken, Goya başta olmak üzere klasik ustaların

yanı sıra vintage çizgi film, rock müzik ve sinema gibi popüler kültür referanslarını eserlerine dâhil ederek politik-şiiresel bir bilinçaltı dili geliştirmiştir (Victor Castillo, t.y.).

Görsel 4. Victor Castillo, *Now we fly high*, Tuval üzerine akrilik, 2025

Castillo'nun eserlerinde, çocukluk anılarından beslenen karanlık ve travmatik oyunlar, çağdaş ve nostaljik bir estetikle harmanlanarak grotesk bir sahne düzeni içinde yeniden inşa edilmektedir. Figürler, 19. yüzyıla özgü pazar kıyafetleri ve okul üniformalarını andıran giysiler içinde, burjuva sınıfını temsil eden çocuk karakterler olarak betimlenmektedir. Yüzleri siyah çukur gözlerle, abartılı biçimde uzatılmış kırmızı burunlarla ve donuk bir sırıtişla donatılmış grotesk maskelerle örtülerek bireysel kimlikler yerine tiyatral ve eleştirel bir temsil sunulmaktadır (Castillo, t.y.).

Castillo'nun "Now We Fly High" (Görsel 4) adlı eserinde politik gönderme ön plana çıkmaktadır. Savaşı temsil eden ve saldırgan bir savaş füzesinin üzerinde resmettiği gözleri boş ve kimliksizleşen çocuk figürleriyle savaşa politik bir gönderme yapmaktadır. Patlayan bombaların dumanının üzerindeki figürlerin sahip olduğu anlamsız neşe ile oyunlaşan savaş konusu büyük bir karşıtlık oluşturmakta ve izleyiciye savaş karşısındaki duygularını bu şekilde aktarmaktadır.

Castillo, pop sürrealist ana akımıyla bağlantılı olarak figürlerin gözlerini büyük fakat içi boş şekilde resmetmektedir. Benzer yaklaşımlar Gary Baseman, Kathie Olivas, Yoshitomo Nara, Nataly Abramovitch, Isad Diwa, Shag (Josh Agle) ve Hikari Shimoda gibi diğer pop sürrealist sanatçıların eserlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Donuk ve boş bakışlı figürler aslında pop sürrealizmin

tekinsiz, politik ve garip tarafını temsil etmektedir. Bu tür anlatımlarda izleyiciyle bağ kurmak yerine hikaye anlatımına ve mesaja odaklanılmaktadır.

Pop Sürrealist hareket içerisinde özellikle büyük göz imgesini kullanan Amerikalı sanatçılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Mark Ryden, Camille Rose Garcia, Lori Earley, Elizabeth McGrath, Marion Peck, Shag (Josh Agle), Joe Sorren, Audrey Kawasaki, Meb Graves, Travis Louie, Renee French, Dustin Myers, Thomas Ascott, Kathie Olivas ve Gary Baseman gibi başarılı sanatçılar büyük göz imgesini eserlerinde ustalıkla kullanmışlardır. Sanatçılar büyük göz imgesini kendi konuları ve ifade biçimlerine göre yorumlayarak eserlerinde masum, donuk, nostaljik, eleştirel ya da tekinsiz bakışlar yaratarak izleyiciyle bağ kurmuşlardır.

Görsel 5. Yoshitomo Nara, *Aya Yolculuk*, Pamuk üzerine akrilik boya, 2006

Amerikalı sanatçılara oranla daha az görünse de büyük göz imgesi Japon pop sürrealist sanatçılar arasında da oldukça fazla kullanılmaktadır. Yoshitomo Nara, Batı merkezli pop sürrealist hareketle doğrudan ilişkilendirilmemesine rağmen, estetiği ve figüratif ifade biçimi dolayısıyla bu hareketle sıklıkla ilişkilendirilmektedir. Hem büyük kafalı ve hem de gözlü çocuk figürlerinde hem Japon anime estetiği hem de batının popüler kültür etkileri görülmektedir. Yalnız ve asi figürlerindeki tekinsiz masumiyet ve derinlik pop sürrealist özellikler taşımaktadır.

Ekman ve Friesen, yüz ifadelerinin duyguların görülmesine aracılık ettiği ve duyguların ortaya çıktığı ilk yerin yüz bölgesi olduğunu belirtmektedirler (Akt. Metin, 2019, s. 2034). Nara'nın eserlerinde özellikle kafanın büyük olması bu yüz ifadeleriyle birlikte duyguları da ön plana çıkartmaktadır. Ayrıca figürlerin gözlerinin büyük olması da ifadeyi ve duygu aktarımını da

desteklemektedir. Nara'nın Aya Yolculuk eserindeki (Görsel 5) yaramaz figürün sahip olduğu büyük göz imgesi sanatçının kendi anime dilini pop sürrealist estetikle birleştirmektedir.

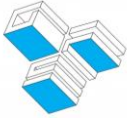

Görsel 6. Naoto Hattori, Anılar 05, Tahta üzerine akrilik boya, 2022

Japon sanatçılardan bir diğer önemli örnek Naoto Hattori'dir. Hattori, özellikle hayvanlar, masalsı insan figürleri ve hayali yaratıkların alışılmadık tasvirlerini merkeze alan çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Sanatçının eserleri, dijital illüstrasyon estetiğini çağrıştıran olağanüstü bir detaycılıkla resmedilmiştir. Yaratım süreci büyük ölçüde sezgisel olan Hattori, içsel dünyasından, bilinçaltı imgelerden ve düşsel vizyonlardan beslenen kompozisyonlar aracılığıyla izleyiciye yoğun bir sürreal atmosfer sunmaktadır. Eserlerinde sıklıkla karşılaşılan psikedelik figürler; insan, hayvan ve yaratık formları arasındaki sınırları bulanıklaştırarak, hem hayranlık uyandıran hem de rahatsız edici bir estetik deneyim yaratmaktadır (Naoto Hattori, t.y.).

Hattori'nin çalışmaları pop sürrealizmin küresel ölçekteki görsel çeşitliliğine katkı sunan önemli örnekler arasında değerlendirilmektedir. Hattori, pop sürrealist hareketle doğrudan bağ kurmuş ve büyük göz imgesini sanatının merkezi haline getirmiştir. Sürreal, fantastik ve grotesk imgelerle çalışan sanatçı, figürlerindeki gözleri anormal derecede büyük, gerçekçi hatta cam gibi parlak resmetmektedir. Figürlerindeki teknik ayrıntılar ve bitkiye benzeyen dokular gözleri ön plana çıkartmaktadır. Bazı eserinde gözlerin sayısını arttırarak ve göz imgesinin etkileyiciliğini artırmaktadır.

Yoshitomo Nara, Hikari Shimoda, Mayuka Yamamoto, Naoto Hattori, Yosuke Ueno ve Yoko d'Holbachie gibi sanatçılar pop sürrealist hareketiyle bağ kurmuş ve bu hareket içerisinde ön plana

çıkmiş olanlardır. Japon sanatçılar arasında büyük göz imgesinin bu kadar sık kullanılması Japon anime kültürüyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Stella Im Hultberg, Camilla d'Errico, Ana Bagayan, Nicoletta Ceccoli, Paolo Pedroni, Miss Van, Rene Cuvos, Victor Castillo, Peca, Dilyara Nassyrova (Dilka Bear), Aof Smith, Nataly Abramovitch, Isad Diwa ve Jomar Delluba gibi tüm dünyadan bu hareket içerisinde yer bulmuş sanatçılar büyük göz imgesini kendi teknik ve ifade biçimlerine göre kullanmışlardır.

Pop sürrealist hareket içerisinde büyük göz imgesi, stilistik bir karar olmasının yanı sıra, psikolojik derinlik, empati veya izleyiciyle doğrudan iletişim kurmak için bir araç haline gelmiştir. Farklı coğrafyalardan seçilen ve incelenen sanatçıların figürlerinde kullandığı farklı ifade biçimleriyle duygu aktarımı çeşitliliği sağladığı düşünülmektedir.

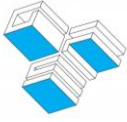
Sonuç

Sanat tarihi boyunca göz imgesi, hem estetik hem de simgesel anlamda güçlü bir temsil aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle portre sanatında göz, izleyiciyle doğrudan bir bağ kurarak karakterin ruhsal derinliğini yansıtmaya işlevi görmüştür. Modern sanatla birlikte göz, yalnızca bir anatomik detay olmanın ötesine geçerek bireyin iç dünyasını, ruhsal çatışmalarını ve varoluşsal sorgulamalarını aktaran bir sembole dönüşmüştür. Bu süreçte Ekspresyonizm, Sürrealizm ve diğer modernist eğilimler, göz temasını mistik, eleştirel ve duygusal yönleriyle yeniden şekillendirmiştir. Gözün psikolojik anlamının yeniden sanatın merkezine taşındığı bu dönem, özellikle pop sürrealizm gibi çağdaş sanat akımlarına da zemin hazırlamıştır.

Pop sürrealizm ya da diğer adıyla Lowbrow sanat, popüler kültür öğeleriyle şekillenen ve klasik güzel sanatlar geleneğinden farklı olarak kendine özgü bir ifade dili geliştiren alternatif bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Bu akım içerisinde göz imgesi; yalnızca bir estetik unsur değil, aynı zamanda karakterlerin duygusal yoğunluklarını, içsel çatışmalarını ve izleyiciyle kurdukları psikik ilişkiyi ifade eden temel bir anlatım aracıdır. Pop sürrealist eserlerde figürlerin gözlerinin orantısız şekilde büyük tasvir edilmesi, onları izleyiciye daha savunmasız, melankolik ve etkileyici kılarak aynı zamanda tuhaf, tekinsiz ya da grotesk bir atmosfer yaratmaktadır. Bu özellikler, akımın hem duygusal hem de eleştirel yönünü pekiştirmektedir.

Margaret Keane ile simgesel hale gelen büyük göz figürü, Mark Ryden, Camille Rose Garcia, Audrey Kawasaki, Victor Castillo ve Yoshitomo Nara gibi farklı coğrafya ve kültürlerden gelen birçok sanatçı tarafından yeniden yorumlanmıştır. Her bir sanatçının büyük göz tasviri, kendi kültürel arka planı, teknik üslubu ve tematik yaklaşımı doğrultusunda farklı bir anlam ve estetik form kazanmıştır. Bazı sanatçılar büyük gözleri melankolik ya da duygusal bir bağ kurmak amacıyla kullanırken; bazıları bu imgeleri toplum eleştirisi, nostalji, grotesklik ya da bireysel travmaların ifadesi olarak değerlendirmiştir. Özellikle Japon sanatçılar arasında anime estetiğinden kaynaklanan biçimsel etkiler gözün kullanımını belirginleştirmiştir.

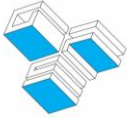
Sonuç olarak, Pop sürrealizmde büyük göz imgesi salt bir biçimsel tercih değil, aynı zamanda çok katmanlı anlatım potansiyeline sahip bir ifade aracıdır. Bu imge, sanatçılar için hem karakter

yaratımında hem de izleyiciyle duygusal ya da zihinsel temas kurmada önemli bir araç haline gelmiştir. Gözün büyüklüğü; izleyicide empati, rahatsızlık, hayranlık veya sorgulama gibi çok çeşitli duygusal tepkiler uyandırarak, pop sürrealist sanatın etkileşim gücünü artırmaktadır. Dolayısıyla göz imgesi, pop sürrealizm akımı içerisinde yalnızca görsel bir özellik değil; çağdaş sanatın duygusal, politik ve kültürel katmanlarını yansıtan simgesel bir odaktır. Bu bağlamda, büyük göz figürünün sanatsal anlamı ve kullanımı, günümüzde de güncelliğini korumakta ve yeni kuşak sanatçılar için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Kaynaklar

- Berger, J. (1973). *Ways of seeing*. Viking Press.
- Cançat, A. (2020). Lowbrow üzerine. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(44), 202-210. doi:<https://doi.org/10.35247/ataunigsed.680960>
- De La Cruz, J. (2010). *The Art of Camille Rose Garcia: An Existential Fairy Tale*. Master's Theses. 3854. DOI: <https://doi.org/10.31979/etd.dpv5-36sb>
- Erim, G., & Coşkun Onan, B. (2021). Sanat tarihinde bir arketip: daire formu ve göz. *Journal of Turkish Studies*, 16(4), 1235–1252. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.50992>
- Fernandes, M. B. M. (2020). Big Eyes: Vida e Obra de Margaret Keane Pelos Olhos de Tim Burton. *Avanca Cinema*. <https://publication.avanca.org/index.php/avancacinema/article/view/98/180>
- Fingesten, P. (1959). Sight and Insight: A Contribution Toward An Iconography of the Eye. *Criticism*, 1(1), 19–31. <http://www.jstor.org/stable/23091098>
- Jordan, M. D. (2005). *Weirdo deluxe: the wild world of pop surrealism & lowbrow art*, San Francisco: Chronicle Books.
- Lowey, I., Prince, S. (2014). *The graphic art of the underground: a countercultural history*, London: Bloomsbury Visual Arts.
- Metin, A. (2019). Yüz ifadelerindeki duygular: derleme çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), 2027-2055. <https://doi.org/10.26466/opus.514880>
- Uzun, E., Atılğan, N. Ş. (2022). Pop Sürrealizm'in kullandığı popüler kültür öğeleri, *İmgelem*, 6 (11): 501-516.
- Uzun, E. (2023). Görsel tasarımda pop sürrealizm etkisi ve pedodonti kliniği için örnek uygulamalar, [Yayımlanmış Sanatta Yeterlik Tezi]
- Uzun, E., ve Uzun, Y. (2023). Yüksek sanata karşı alçak sanat hareketi ve Robert Williams. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (33), 743-754. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1279137>

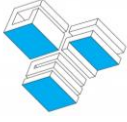
- Tınaz, P. (2024). Sigmund Freud'e göre tekinsizlik yaratan beş temel motifin korku filmlerinde kullanımı: Conjuring üzerine bir içerik çözümlemesi. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-16.
- Üregil, D. (2024). Mick Davis filmine konu olan amedeo modigliani'nin resimlerindeki kadın figürlerinin psikolojik/göstergebilimsel analizi. *Baçini Sanat Dergisi*, 2(3), 80–98. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bacinisanat/issue/83000/1423870>
- Şuayyip Y. (2024). Portre resimlerinde sanat ve duygu bağlamında hibrit ifadeler üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science*. s. 144-166
- Varol Ergen, E. (2015). Yeni ve bağımsız bir sanat deneyimi olarak pop sürrealizm Art-Sanat Dergisi, 0 (3), s. 173-180.
- Yücel, Ş. (2024). Portre Resimlerinde Sanat ve Duygu Bağlamında Hibrit İfadeler Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science*. DOI:10.29228/ASOS.76297
- Zavagno, D., Actis-Grosso, R., & Daneyko, O. (2022). Looking into mona lisa's smiling eyes: allusion to an illusion. *Frontiers in Human Neuroscience*, 16, 878288.

İnternet Kaynakları

- Camillerosegarcia. (t.y.) About Camille Rose Garcia. Camillerosegarcia. <https://www.camillerosegarcia.com/contact>
- Castillo. (t.y.). Victor Castillo, Braskart, <tps://www.braskart.com/tag/victor-castillo/>
- Freud, S. (2012). Das Unheimliche. Europäischer Literaturverlag. https://www.istitutosvizzero.it/wp-content/uploads/2018/09/ISR_StudioRoma_Freud_DE.pdf
- Kawasaki. (t.y.). About Audry Kawasaki, audkawa, <https://www.audkawa.com/bio>
- Naoto Hattori (t.y.). Naoto Hattori. Artsy. <https://www.artsy.net/artist/naoto-hattori>
- Mattei, S. (2025, 19 Mayıs). Mark Ryden: The Godfather of Pop Surrealism. Artmajeur. https://www.artmajeur.com/en/magazine/8-meet-and-discover/mark-ryden-the-godfather-of-pop-surrealism/338215?utm_
- Victor Castillo (t.y.). Viztor Castillo, Solocontemporary <https://solocontemporary.com/artists/victor-castillo/>

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1.** Mark Ryden, Afroditi Katy, Tuval üzerine yağlı boya ve oyma ahşap çerçeve, 2014. <https://www.markryden.com/the-gay-90s-west> Erişim tarihi: 10.07.2025
- Görsel 2.** Camille Rose Garcia, Merkür'ün şarkısı. <https://www.dorothycircusgallery.com/it/artists/135-camille-rose-garcia/works/> Erişim tarihi: 10.07.2025

Görsel 3. Audrey Kawasaki, She Will, Ahşap pano üzerine akrilik ve grafit, 2018

<https://www.audkawa.com/2017/2018/11/13/she-will-2> Erişim tarihi: 15.07.2025

Görsel 4. Victor Castillo, Now we fly high, Tuval üzerine akrilik, 2025.

<https://www.artsy.net/artwork/victor-castillo-now-we-fly-high> Erişim tarihi: 15.07.2025

Görsel 5. Yoshitomo Nara, Aya Yolculuk, Pamuk üzerine akrilik boya, 2006.

<https://www.yoshitomonara.org/en/catalogue/YNF4243/> Erişim tarihi: 15.07.2025

Görsel 6. Naoto Hattori, Anılar 05, Tahta üzerine akrilik boya, 2022.

<https://www.moderneden.com/products/reminiscence-5> Erişim tarihi: 15.07.2025